

Een bezoek aan de Koepelkerk

Geloven in Arnhem, aflevering 3

In, onder en achter de monumentale Koepelkerk aan het Jansplein, met haar sfeervolle vorm en indeling, schuilt in meerdere opzichten een bewogen geschiedenis. Voordat het huidige gebouw in 1838 door de toen nog onverdeelde Arnhemse Protestanten als aanvulling op de Eusebius in gebruik genomen werd, had er op die plek zes eeuwen een van oorsprong katholiek kerkgebouw gestaan, de Sint Jan, die rond 1800 in zo'n slechte staat verkeerde dat hij, na overname door de stad Arnhem en jarenlange verwaarlozing, moest worden afgebroken. De Hervormde Gemeente van Arnhem verkocht de Koepelkerk zestig jaar geleden door aan de plaatselijke 'Gereformeerde Kerk, onderhoudende artikel 31', ook wel 'Gereformeerde Kerk vrijgemaakt' genoemd. Dit kerkgenootschap komt voort uit de misschien wel meest beschamende kerkscheuring in de vaderlandse kerkgeschiedenis. Midden in de Tweede Wereldoorlog vochten hoogleraren en predikanten een hevige strijd uit over leergeschillen die voor buitenstaanders nauwelijks te bevatten zijn. Die twist leidde er in 1944 toe dat vele tientallen plaatselijke gemeenten zich 'vrij maakten' van de toenmalige Gereformeerde Kerken. De Vrijgemaakten beschouwden zich sindsdien als enige ware voortzetting van de gereformeerde kerkelijke traditie in ons land en organiseerden zich in korte tijd in een heuse eigen 'zuil', met eigen bladen (denk aan het Nederlands Dagblad), een eigen politieke partij (het GPV, twintig jaar geleden opgegaan in de Christen Unie) en een eigen vakbond. In de driekwart eeuw van haar bestaan ontkwam de kerk niet aan volgende afscheidingen – eind jaren zestig ontstonden de Nederlands Gereformeerde Kerken – maar in de afgelopen twee decennia is er weer sprake van verzoening en toenadering waarbij ook de Christelijk Gereformeerde Kerken (aan het eind van de 19e eeuw ontstaan) betrokken raakten. Op dit moment telt de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt in heel het land ongeveer 125.000 leden, verdeeld over iets minder dan 270 lokale gemeenten.

De viering die we bezoeken - één van de drie van deze zondag! - illustreert hoe de Vrijgemaakt Gereformeerde Kerk ook in Arnhem in ontwikkeling is. Om de in groten getale aanwezige jongeren tegemoet te komen, begeleidt een combo liederen uit de bundel 'Opwekking', eenvoudig van tekst en melodie maar met aanstekelijke ritmes. De oudere generatie zingt die zonder veel overtuiging mee, gewend als ze nog lijkt te zijn aan een oudere traditie. Die komt tot uitdrukking in enkele liederen uit een oudere gezangbundel, die anders van toon en inhoud zijn en nog door het orgel worden begeleid. De spanning tussen oud en nieuw is ook merkbaar bij de teksten die klinken bij de viering van het avondmaal en bij de inwijding van een drietal ambtsdragers; dat gaat in aloude plechtstatige formuleringen. Daartegenover staat dat twee van de nieuwe ambtsdragers vrouwen zijn, kinderen aan de viering van het avondmaal mogen meedoen, en de jonge voorganger, in zijn gewone kleding en door het gebruik van eenvoudige taal, gemakkelijk contact maakt. Zijn preek is onderdeel van een serie over het gebed en sluit deze keer aan bij een tekst uit een van de Brieven van Paulus aan zijn leerling Timotheüs. In een didactisch betoog met veel herhalingen legt dominee Hamstra uit dat het bij 'zorgvuldig bidden' om drie dingen gaat: 'intimiteit met God, ruimte voor de Geest en een open verstand.' Of Paulus' aanmoediging om 'zich te allen tijde te verheugen' helemaal over komt, blijft, gezien de ernstige gezichten van veel van de aanwezigen, een open vraag. Na het slotlied is er in de wandelgangen en bij de uitgang gezellig contact: deze mensen kennen elkaar goed.

De Koepelkerk hecht grote waarde aan betrokkenheid. Dat blijkt uit het forse aantal kerkgangers en uit de vele kerk- en bestuursleden die in de dienst een rol vervullen, waardoor de organisatie bij avondmaal en collecte in het sfeervolle ronde gebouw met drie verdiepingen soepel verloopt. Aan het begin van de viering worden de aanwezigen opgeroepen om mee te denken met het beleid van hun kerkenraad. Bij welkom, Schriftlezing en gebed treden telkens weer andere vrijwilligers op. Veel van de leden van deze Koepelkerkgemeente (800 volwassenen en 500 kinderen) zijn ook buitengewoon actief in

vrijwilligerswerk buiten de eigen kring. Ze dragen hun steentje bij aan verschillende vormen van verbindende activiteiten in armoedebestrijding, buurtwerk en steun aan vluchtelingen. Een eigen 'stadswerker' speelt bij dat alles een grote rol.

Aan Oecumene hebben de Vrijgemaakten van oudsher weinig aandacht besteed; hun aanvankelijke overtuiging van 'ware kerk' stond samenwerking met anderen lange tijd in de weg. Maar als gezegd, ook dat verandert: er is in Arnhem nauwe samenwerking met de lokale Christelijk Gereformeerde gemeente (middagdiensten worden samen met de Kruiskerk gevierd) en de Koepelkerk is voortrekker in de organisatie 'Hart voor Arnhem'. Ze neemt ook het voortouw bij een serie Taizé-vieringen voor jongeren uit Arnhem en omgeving. Aansluiting bij de Raad van kerken is vermoedelijk nog een brug te ver.. Zo maakt deze kerk in veel opzichten een vitale indruk. Al zijn er ook zorgen. Lange tijd was sprake van natuurlijke aanvulling – sociaal contacten vonden immers vooral plaats in de eigen kring. Maar ook de vrijgemaakte jeugd vliegt uit – en keert niet altijd automatisch in die eigen kring terug. De toekomst zal leren hoe lang deze bijzondere loot aan de protestantse stam in ons land zijn eigenheid kan en wil behouden.

Liesbeth Dessens en Kees Tinga

De Koepelkerk heeft een actieve communicatiegroep: op www.koepelkerk.nl is van alles te lezen over de lokale kerk en haar agenda. Over de totstandkoming en geschiedenis van de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt (GKv) zie bijv.: Wikipedia of: Handboek Christelijk Nederland. De website van de landelijke kerk is te bereiken op www.gkv.nl